

Sosyal Medya Kanalları Aracılığıyla Siyasi Kimliklerin Gözetimi: 2023 Seçimlerine Yönelik Kullanıcılar Üzerinden Bir Analiz

Surveillance of Political Identities through Social Media Channels: An Analysis Based on Users for the 2023 Elections

Ümit Aydoğan, Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi,

E-posta: umit.aydogan@ikcu.edu.tr,

ORCID ID: 0000-0002-9395-5361

Fatma Şendoğan, Doktora Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi SBE,

E-posta: fatmasendgn@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-8209-9336

Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Sosyal medya platformlarının sağladığı erişim ağı gözetim eyleminin televizyon ile başlayan değişimini hızlandırmıştır. Çoğunluğun azınlıkları görmesine imkân sağlayan teknolojiler gözetimi sadece iktidar sahiplerinin tekelinden çıkartarak çoğunluğun azınlığı gözetlemesine imkân sağlamaktadır. Ancak bu gözetim iktidarı, gözlemleyen çoğunluğa geçirmemiştir. Bunun yerine, gözlemlenenleri etkilenmeye daha açık hale getirmiştir. Bu durum ise Sinoptikon kavramı ile tanımlanmaktadır. Sosyal medya platformları üzerinden siyasi kimlik takibi gerçekleştiren bireylerin gözetleme faaliyetlerinin neticesinde, gözetlenenenden etkilenme durumları bağlamına oy verme, tutum ve davranış değişikliğine etkisini incelemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda verilere ulaşabilmek adına nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Bir veya birden çok siyasi kimliği sosyal medya kanal veya kanallarından takip etme ön koşulu ile ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak 8 bireyden oluşturulan çalışma grubu, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma grubu ile yaklaşık 15-20 dakika süren yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında ses kaydı alınmış, kayıtlar görüşme deşifreleri için kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler tema, kategori ve kodlara ayrılarak ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir. Yürütülen görüşmeler sonucunda, bireylerin sosyal medya kanalları üzerinden gerçekleştirdikleri siyasi kimlik gözetiminin kitlelerin oy verme davranışı ve kitlenin tutum ve davranışı üzerinde etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur. Ek olarak siyasi kimliklerin gözetlenebilir olma durumu, siyasi kimliklerin de tutum ve davranışlarını üzerinde etkili olduğu düşüncesinin hâkim olduğu yürütülen görüşmeler sonucu elde edilen bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler:

gözetim, sinoptikon, sosyal medya ve gözetim, gözetim toplumu

Abstract

The network of access provided by social media platforms has accelerated the transformation of surveillance that began with television. Technologies that enable the majority to monitor minorities have shifted surveillance from the exclusive domain of the ruling minority to the majority. However, this surveillance has not shifted power to the majority that observes; instead, it has made those being observed more susceptible to influence. The concept of synopticon describes this situation. The main objective of this study is to examine the effects of surveillance activities of individuals who track political identities through social media platforms on voting behavior, attitudes, and behavior change. The Semi-Structured Interview, a Qualitative Research Method, was used to achieve this objective. The study group, consisting of 8 individuals, was selected using Criterion Sampling, whereby the prerequisite was that they follow one or more political identities on social media channels. Face-to-face interviews with the study group lasted about 15-20 minutes. Voice recordings were made during the interviews and used for transcription. The data obtained from the interviews were categorized into themes, categories, and codes, and the findings were analyzed. The interviews revealed that individuals' surveillance of political identities through social media channels influences voting behavior as well as the attitudes and behaviors of the masses. Additionally, the findings suggest that the ability to observe political identities also influences the attitudes and behaviors of the political identities themselves.

Keywords:

surveillance, synopticon, social media and surveillance, surveillance society

Başvuru Tarihi: 11.03.2024

Yayına Kabul Tarihi: 09.12.2024

Aydoğan, Ü., & Şendoğan, F. (2024). Sosyal medya kanalları aracılığıyla siyasi kimliklerin gözetimi: 2023 seçimlerine yönelik kullanıcılar üzerinden bir analiz. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (13), 196-220. DOI: 10.56676/kiad.1450920

Giriş

Sanayileşme sonrası ortaya çıkan dijital teknolojiler ve toplumsal yapı modern toplumların gelişiminde önemli bir dönüm noktası olarak dikkat çeker. Sanayileşme, kalabalık toplumların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik büyük ölçekli üretim ve makineleşme ile ifade edilirken, dijital dönüşüm ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasını ve toplum üzerindeki etkisini ifade eder. Bu dijital dönüşümün en önemli etkilerinden biri bilgi toplumuna geçiş olarak karşımıza çıkar. Bu değişim, eğitim, sağlık, iş, iletişim gibi birçok alanda hızlı gelişmelere de yol açar. Bununla birlikte, bireyler, ticari şirketler ve kamu kurumları tarafından yeni iletişim teknolojileri ve özellikle sosyal paylaşım ağları vasıtasıyla gerçekleştirilen gözetim nedeniyle toplum yapısı da bir dönüşüme uğrayarak, adına dijital gözetim toplumu denilen yeni bir toplum yapısına evrilmiştir. (Kalaman, 2019, s.576). Enformasyon alanında yaşanan gelişmeler ile bilgiye kolayca ulaşıyor olması, bireylerin denetlenmesini daha kolay hale getirmektedir (Sucu, 2011, s.128).

Toplumdaki ihtiyaçlar, teknolojinin gelişimini yönlendirmede önemli bir rol oynarken teknolojinin kendisi de toplumsal yapıyı şekillendirir. Gözetim kavramı, özellikle teknoloji ile toplum arasındaki ilişkiyi tartışırken öne çıkar. Gözetimi açıklayan en iyi bilinen kavram, filozof Jeremy Bentham'ın 18. yüzyılın sonlarında önerdiği Panoptikon kavramıdır. Bu konsept, mahkumların ortada bulunan bir kule vasıtası ile sürekli izlendiği veya izlendiklerine inandıkları, iç disiplin ve kontrol hali yaratan bir hapishane tasarımı tanımlar. Geriden gelen ışık sayesinde kuleden, hücrelerin içerisindekilerin ne yaptıklarını silüetlerinden kavramak mümkün olmaktadır. Kapatılanlar gözetlendiklerini bilmektedirler, ancak hücrelerden kulenin içi gözükmemektedir. Dolayısıyla kulede bir denetimci var mı yok mu bunu ayırt edememektedirler (Foucault, 2000, s. 224). Günümüzün dijital çağında gözetimin doğası da önemli ölçüde değişkenlik gösterir. Sanayileşme sonrasında ortaya çıkan dijital dönüşüm, toplumda önemli değişimlere yol açmış ve gözetim gibi geleneksel kavramlara meydan okumuştur. Teknoloji ve toplum arasındaki ilişki karşılıklıdır. İhtiyaçlar teknolojinin gelişimini yönlendirirken, teknoloji toplumsal yapıyı şekillendirir. Bunun haricinde etkin, düzenli ve tüm halkı kapsayan bir gözetim faaliyetinden bahsetmek mümkün değildir (Ak, 2013, s. 382-383) Postmodernizmle birlikte gözetim, iktidar sahiplerinin zorlamasıyla değil, bireylerin rızasıyla gerçekleştirilen bir uygulama haline gelir

Gözetlemenin daha geniş alanları ve daha fazla insanı kapsayacak şekilde genişlemesi Sinoptikon ve Omniptikon gibi kavramların ortaya çıkmasına yol açar. Sinoptikon ilk olarak televizyon teknolojisinin yaygınlaşması ile ortaya çıkmış, çoğunluğun (izleyen) azınlığı gözetlemesi olarak tanımlanır. Sinoptikon tarzı gözetimde, izleyen tarafın izlenen taraf üzerinde güçlü bir etkisi veya yaptırımı bulunmaz. Bunun yerine gözetleme durumu gözlemciyi sakinleştirir ve onları gözetlenenden etkilenmeye açık hale getirir. Dijital çağda ortaya çıkan bir diğer kavram ise günümüz toplumunda gözetimin her şeyi gören doğasına gönderme yapan Omniptikon kavramıdır. Dijital teknolojilerin ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte bireyler, sürekli olarak kendileri hakkında bilgi paylaşmakta ve hem devlet hem de özel kuruluşlar tarafından izlenmeye tabi tutulmaktadır. Elektronik gözetimin toplumun her alanına yayılması neticesinde ise kamusal ve özel yaşamda mahremiyet ihlalleri paralelinde, teknoloji

temelli yeni iktidar yapıları ortaya çıkmaktadır (Çaycı ve Çaycı, 2016, s.156).

Sinoptikon ve Omniptikon gibi kavramlar, zorlama ve kontrolün yerini rıza ve sürekliliğin aldığı günümüz dijital çağında gözetimin doğasını anlamamıza yardımcı olur. Özellikle mobil iletişim teknolojileriyle zaman ve mekân mefhumunun önemini yitirdiği dijital çağda iktidarlar, toplumsal denetim ve gözetimin sağlanması amacıyla haberleşme ve dijital iletişim araçları ile ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır. Böylelikle toplumsal denetim ve gözetim fark edilebilirliği, medya ve yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla mikro düzeye çekilmektedir. Böylelikle bireyselleşen gözetim mekanizmaları toplumsal hayatın her alanına yayılmaktadır. Geline nokta yeni dijital çağda, tüm gözetleme pratiklerinin yanında özellikle medya dördüncü kuvvet olarak iktidarı denetleyen bir araç konumundan paradoksal bir şekilde iktidar tarafından toplumu denetleyen ideolojik bir aygıt haline dönüşmektedir (Çaycı ve Çaycı, 2016, s.160).

Kavramsal Çerçeve

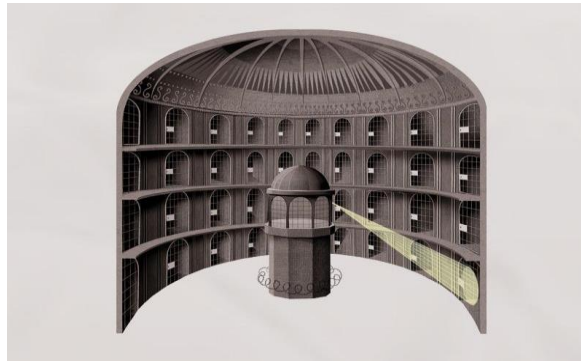
Gözetim

Gözetim, tarih boyunca iktidardakilerin toplum üzerinde kontrolü sağlamak ve hâkimiyet kurmak için kullandıkları bir araç olarak karşımıza çıkar. Gözetimin akademik bir bakış açısıyla incelenmeye başlaması Michel Foucault ve Jeremy Bentham gibi düşünürlerin eserlerinde dikkat çeker. Jeremy Bentham'ın daha önce tartıştığımız Panoptikon kavramı, mahkûmlar arasında sürekli gözetim ve öz-denetim durumu yaratmayı amaçlayan fiziksel bir hapisane tasarımı iken Michel Foucault gözetime daha teorik bir perspektiften yaklaşır. *Hapisanenin Doğuşu (1992)* gibi çalışmalarında, kurumsal ve sosyal yapılar da dahil olmak üzere çeşitli gözetim biçimlerinin iktidarlar tarafından nasıl kullanıldığını ortaya koyar. Böylece iktidar, bireyin günlük hayatına dahi müdahale etmektedir. Bu durum bireyleri özne haline getiren bir alanı ifade etmektedir. Özne, denetim ve itaat yolu ile başkalarına tabi tutulan, aynı zamanda kendi kimliğine bağlanmış olan kişidir (Foucault, 2014, s.63) Foucault, gözetimin davranışı normallaştırmaya ve bireylerin iktidar yapılarının beklenti ve normlarına uyduğu bir toplum yaratmaya hizmet ettiğini savunur. Gözetim tarihsel olarak irdelendiğinde gözetleyen ve gözetlenen arasında kesin bir çizginin olduğu, iktidar ve güç sahiplerinin gözleyen, toplumun ise gözlenen durumunda olduğu bir sistem şeklinde ortaya çıkmıştır (Ankaralığıl, 2022, s.19). Gözetim kavramsal olarak Fransızca bir kelime olan "Surveiller" kavramının İngilizceye "Surveillance" olarak geçmesiyle oluşmuştur. Kelime parçalanarak incelendiğinde Fransızca "Sur" edatının üstünde anlamı taşıyan bir edat olması bakımından kelime anlamsal olarak gözetleyen gözlenenin üstünde bir konuma yerleştirildiği çıkarımı yapılabilir (Özdemir, 2020, s.81-83). Bentham (2008) tarafından gözetim, iktidarı ve gücü elinde bulundurmak adına yürütülen faaliyetler toplamı olarak tanımlanmıştır. Bu faaliyetlerin iktidarlar tarafından mutlak geçerlilik olarak sunulması, ortaya çıkan sorunlardan bazılarıdır. İktidarlar, toplumsal ve siyasal yapıları yeniden üretmek için bireyleri denetim altında tutacak disiplin mekanizmaları yaratmaktadır (Temiztürk ve Taner 2015, s.43). Teorik anlamda sistemli olarak izleme eylemi olarak ifade edilebilen gözetim, iktidar sahiplerin grupları ve/veya toplumu yönlendirmek ve kontrol altına alabilmek için gerçekleştirdiği izleme faaliyetleridir (Karakehya, 2016, s.188). Giddens (2008, ss.24-26) gözetim ve gözetlenme kavramlarının çok daha geniş bir perspektifte denetimi kapsadığını ileri sürerek doğrudan gözetimin bireylerin üzerinde

İktidar kurmak üzere gerçekleştirildiğini; ancak gözetleme sürecinin yalnızca izleme odaklı bir süreç olmadığını, bu gözetleme sürecinde toplanan bilgilerin depolanarak kitlelerin eylemlerini şekillendirebilmek adına kullanıldığını ileri sürer. Hedef sadece iyi vatandaşlar değil, uysal bir nüfus da yaratmaktır. Bu doğrultuda da panoptikon mantığı tüm toplumu sarmıştır. Gözetimle kuşatılan bedenlerden oluşan bir toplum biçimi oluşmuştur. İşte bu panoptik toplumlarda gözetim iktidarı söz konusu olmuştur (Tokgöz, 2011, s.18). Gözetimin doğası gereği gözetleyen ve gözetlenen arasında iktidara dayalı bir güç eşitsizliği bulunur. Bu durumda gözetlenen için gözetleme süreci rahatsız edici ve baskılayıcı bir süreç olarak algılanır (Brian, 1998, s.16). Gözetim olgusunu tanımlayan Bentham ve Foucault tarafından kavramsallaştırılan Panoptikon kavramı zaman içerisinde yaşanan teknolojik ve toplumsal yapıdaki gelişme ve değişimler sonucunda kırılımlara ayrılarak Süper-panoptikon, Sinoptikon, Omniptikon kavramları ortaya çıkmıştır. Panoptikon, hiyerarşik bir yapı içerisinde zorlamaya dayalı bir gözetim şeklini ifade ederken Sinoptikon ve Omniptikon birey rızasına dayanmaktadır. Bu ayrışma gözetim faaliyetlerindeki en temel farkı oluşturmaktadır (Ganascia, 2010). Yeni iletişim teknolojilerinin ve etkileşimli iletişim medyasının toplumsallaşmasıyla birlikte gözetim, meşru ve sıradan bir uygulama halini almaktadır. Panoptik bir mantığa sahip olan bu dijital sistem, özneleri biçimlendirmektedir (Çaycı ve Çaycı, 2016, s.160). Dijital iletişimin yaygınlaştığı günümüzde, gözetimin post-panoptikon döneminde olduğu alana yönelik yürütülen çalışmalarda ortaya konulmuştur (Özdemir, 2020, s.81). Geleneksel iletişim araçlarından çok daha farklı bir özgürlük alanı oluşturan İnternet, özel yaşam ve mahremiyet alanındaki ihlallerin gün geçtikçe artmasına sebebiyet vermektedir. Tarihsel süreç içerisinde, iktidarın en önemli araçlarından olan gözetim kavramının geçmişi çok eski tarihlere dayansa bile, gözetimin asıl önemi teknolojik gelişmelerin hızlanmasıyla başlamıştır (Bozkurt, 2000, s.71).

Panoptikon

Panoptikon kavramını literatüre kazandıran isim Michael Foucault'dur. Foucault tarafından 1975 yılında yazılan "Hapishanenin Doğuşu" adlı eserde kullanılmıştır. Ancak ilk defa Jeremy Bentham (1787) "Görülmeden gözetim altında tutan hapishane" olarak Panoptikon kavramını tanımlanmıştır (Foucault, 1975; Bentham, 1787, akt; Ankaralığıl, 2022).

Şekil-1: Panoptikon Hapishanesi

Kaynak: Barlas, 2018

Şekil 1’de görüldüğü üzere Panoptikon, tasarımı daire şeklinde tasarlanan ve bir

hapishanenin ortasında konumlandırılan kulenin adından gelmektedir. Bu kulede mahkumları gözetleyen gardiyanlar her mahkûmu görebilecekleri bir bakış açısına sahipken mahkumlar kulenin içini görememektedir (Foucault, 1992, s.279-280). Bu nedenle mahkumlar ne zaman gözetlendiğinin ayrımını yapamamakta, sürekli gözetim altında tutuldukları hissiyle belirlenen kuralların dışına çıkmadan davranışlarını şekillendirmektedir (Sağlam, 2021, s.31). Azınlık olan gözetleyenler (gardiyanlar) çoğunluğu oluşturan gözetlenenler (mahkumlar) üzerinde güç kurarak; gözetlenen kitleyi kontrol altında tutmaktadır (Ankaralığıl, 2022, s.20). Foucault (1992, s.252), mahkumlar üzerindeki güç/iktidarın, Panoptikonun mahkumlar üzerinde yarattığı sürekli gözetleniyor olma hissinden kaynaklandığını vurgulamıştır. Foucault ve Bentham başta olmak üzere Haggerty ve Ericson (2003), Deleuze ve Guattari (1983) gibi pek çok kuramcı kavrama yönelik çalışmalar yürütmüş ve kavramın gelişimini sağlamıştır.

Modernizm ve postmodernizm dönemlerinde yaşanan teknolojik gelişmeler gözetim olgusunun güç kazanmasına ve çok boyutlu bir yapı haline gelmesine neden olmuştur. Gelişen teknolojiler sonucu ortaya çıkan enformasyon toplumunda her alana gözetim ve denetim dahil olmuş, birey ve toplum kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır (Ankaralığıl, 2022, s. 19). Özellikle günümüz teknolojileriyle gözetim, bireyin rızası alınarak postmodern dönem öncesine oranla güçlenerek devam etmektedir. Artan gözetim karşısında bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması misyonuna sahip Panoptikon Vakfı (Panoptikon Foundation, 2023) tarafından gözetim toplumunun 7 günahı şu şekilde sıralanmıştır;

- Sınıflandırma yapmaya olanak sağlayan teknolojiler aracılığıyla birey ayrımcılık ve dışlanmaya maruz bırakılmıştır.
- Gizliliğe müdahale edilmesi, teknoloji devleri ve hükümetlerin bireyin çevrimiçi işlemleri üzerinden gözetlenmesi durumu şirket/hükümetler ve birey arasında bilgi asimetrisine sebep olmaktadır.
- Sistem hataları olarak tanımlanan algoritma hatalarını kapsamaktadır. Bu duruma Gillian Brockell vakası örnek olarak verilebilir. Gillian Brockell isimli Twitter kullanıcısı tarafından "Algoritmanız bebeğimi kaybettiğimi anlamadı mı?" başlığıyla yayınladığı açık mektup bu tür sistem hatalarına örnek olarak gösterilebilir (Değirmenci, 2022, s.87).
- Gözetlemenin bir tehdit varlığı ile eş zamanlı olarak yürütülmesi ve tehdidin varlığıyla besleniyor olması, artan gözetimin birey üzerinde korku yaratarak güven kaybına sebep olmaktadır. Tehdit kaynaklı rahatsızlık hissi devam eden gözetim ile paradoksa girmektedir.
- Özellikle etik açıdan ortaya çıkan sorunların çözülmesi yerine maskelenmesi. Bu duruma örnek olarak online içeriklerde yaş sınırlaması yapılabilirken Dark Web üzerinden pek çok suç işleniyor olması verilebilir.
- Sorumluluğun dağılımı; artan gözetim bireyin inisiyatif alma ve harekete geçme güdüsünü azaltarak seyirci konumunda kalmasına zemin hazırlamaktadır.
- Etik değerler yerine korku ve zorlama; gözetim bireyin tutum ve davranışlarının etik ve ahlaki değerler çerçevesinde değil gözetlenme ve denetime takılma korkusu üzerinden şekillenmesi (Panoptikon Vakfı, 2023).

Süper-Panoptikon

Günümüzde kurumların denetlenebilmesi enformasyon teknolojilerinin gelişmesiyle mümkün hale gelmiştir. Poster (1990, s.93) Panoptikon kavramını enformasyon teknolojileri bağlamında değerlendirerek süper-panoptikon kavramını ortaya koymuştur. Süper-panoptikon ile Panoptikonun hapisane içerisindeki gözetim sınırları genişlemiştir. Bauman (2012, s.54) tarafından süper-panoptikon, Panoptikonun siber uzaya taşınmış bir versiyonu olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda gözetim Panoptikonda bir mekâna bağlı şekilde zamansal belirsizlik taşımaktayken Süper-panoptikonda hem zamansal hem de mekansal açıdan sınırlar ortadan kaldırılmıştır. Bu gözetim türünde enformasyon akışı sağlayan gözetlenenler gözetimden kaçamamaktadır (Sağlam, 2021, s.40). Poster (1990) tarafından ortaya atılan süper-panoptikon kavramı bilgisayar destekli veri tabanlarında tutulan dosyalar sayesinde gözetim teknolojisi zaman ve mekândan bağımsızlaştırılmıştır (Wood, 2016; Badenhoop,2021). Bu gözetim sonucu gözetlenen kitlenin tüm bilgileri meta haline getirilerek işlenmekte ve satılmaktadır. Süper-panoptikon kavramı David Lyon (2006) tarafından geliştirilmiştir. Lyon (2006, ss.230-236)'a göre gelişen enformasyon teknolojileri ve bu teknolojilerin sağladığı depolama imkânı, gündelik yaşamın tamamını bir gözetim nesnesi haline getirmiş durumdadır. Kredi kartıyla yapılan market alışverişlerinden sağlık harcamalarına kadar bireyin gerçekleştirdiği tüm satın alma eylemlerinden elde edilen veriler depolanmakta ve Süper-panoptikon için kullanılacak veriye dönüştürülmektedir. Bireylerin gündelik hayatlarının tamamı bilgisayar destekli programlar tarafından işlenmektedir. Birey mekansal ve zamansal açıdan bağımsız olarak yaşamın her alanında ve anında denetime tabi tutularak geleceğe dönük eylemleri üzerinde çıkarımlarda bulunularak tüm özellik ve bilgileri dönüştürülerek bir meta haline getirilmiştir. Süper-panoptikon, gözetimin sınırlarını ortadan kaldırmış Panoptikon, Sinoptikon ve Omniptikon kavramlarının tanımlayıcı özelliklerini içeriğine dahil etmiştir. Süper-panoptikon, azınlığın çoğunluğu, çoğunluğun azınlığı gözetlemesine olanak tanıyan gözetim toplumuna yönelik tüm bu kavramları çatısı altında toplayan bir yapı oluşturmaktadır (Kavut, 2023, s.25). İnternet teknolojisi temeline dayanan ve bulut özellikleri üzerinden ilerleyen bu gözetim, dijital tabanda gerçekleştirilen tüm gözetim faaliyetleri ve bu gözetimin tüm taraflarını içine alan bir kavramdır.

Sinoptikon

Foucault'un çalışmalarına paralel olarak Mathiesen (2017) tarafından Sinoptikon kavramı geliştirilmiştir (Okmeydan, 2017, s.60). Sinoptikon kavramı Panoptikon gözetiminin tam aksine çoğunluğun azınlığı gözetlemesi olarak tanımlanmaktadır (Mathiesen, 2017). Kitle medyasının gelişmesiyle ortaya çıkarak medya izleyicilerinin kitle iletişim kanalları üzerinden azınlığı gözetlemesi durumudur (Couch, Thomas, Lewis, Blood ve Komesaroff, 2015, s.3). Kitle iletişim araçları olarak tanımlanan medya araçları Sinoptikonun gelişimini sağlayan temel unsurlardır (Öztürk, 2013, s.40). Panoptikon çerçevesinde gözetim gücüne sahip iktidarın elinde bulunan imkanların teknolojik gelişmelerle birlikte herkes tarafından ulaşılabilir hale gelmesi gözetimde çoğunluğun da azınlığı gözetlemesine olanak sağlamıştır (Kalaman, 2019, ss.581-582). Mathiesen (2017), Panoptikonda gözetim azınlık tarafından gerçekleştirildiğini ve çoğunluk üzerinde egemenlik kurmak, çoğunluğu disipline etmek için kullanıldığını ifade etmiş; kitle iletişiminin toplum içerisindeki yükselişi Sinoptikon kavramını doğurduğunu ve

çoğunluğa gözetleme gücünü kazandığını öne sürmüştür (Mathiesen, 2017, s.51). Sinoptikonda çoğunluk rıza göstererek, istekleri doğrultusunda bu araçları kullanmakta Panoptikonda ise zorlayıcı bir güç bulunmaktadır. Bu noktada Sinoptikon ve Panoptikon kavramlarını ayıran temel özelliğin rıza gösterme durumu olduğunu söylemek mümkündür (Özdemir, 2020, s. 82). Çoğunluğu oluşturan bireyler, kitle iletişim araçlarını kendi istekleri doğrultusunda bir gözetim aracı olarak kullanmakta ve azınlığı gözetleme eğiliminde olmaktadır. Bu gözetim anlayışı sonucu ortaya çıkan magazin programları durumu anlatabilecek nesnel örnekler olarak verilebilir. Bilgisayar teknolojileri, akıllı telefonlar, sosyal medya platformlarının “Bilgi Panoptikonu/ Bilgi Sinoptikonu” yaratılmasına zemin hazırlayarak bireylerin tutum ve davranışlarının sınırsız şekilde izlenmesine olanak sağlamıştır (Demirci ve Türk, 2016). Kitle iletişim araçlarında kullanılan teknolojilerin gelişmesi ve yaygınlaşması gözetleme ve gözetlenmeyi bir üst evreye taşımış, birbirinden bağımsız kişilerin çoğunluk oluşturarak azınlığı gözetlemesini kolaylaştırmıştır (Özdemir, 2020, s.82). Sinoptikonda azınlığı takip eden çoğunluk; azınlığın yaşam tarzlarını, düşünce ve davranışlarını benimseyerek bu tutum ve davranışları “Olması Gereken” olarak tanımlayarak benimseme eğiliminde olmaktadır (Demir, 2017, s.60). Olması gereken olarak kabul gören ve birey tarafından kendi yaşamına entegre edilmesi gerektiği düşünülen bu olgular sosyal medya algoritmaları tarafından pekiştirilerek birey tarafından içselleştirilmesi sağlanmaktadır (Couch, vd., 2015, s.4).

Omnipitikon

Dijital platformların yaygınlaşması gözetim olgusunun zamansal ve mekansal açıdan bağımsız olmasına sebep olarak Sinoptikon ve Panoptikon kavramlarını gözetim olgusunu açıklama noktasında yetersiz bırakmış, bu durum Omnipitikon kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Kavut, 2023, s.25). Omnipitikon kavramını literatüre kazandıran isim olan Rosen (2004), çoğunluğun çoğunluğu gözetleyebileceği gözetim şekli olarak Omnipitikon kavramını açıklamıştır. Omnipitikon gözetimin herkesin herkes tarafından gözetlenebildiği ve zaman algısının yok olduğu bir zemine oturtulmuştur (Okmeydan, 2017, s.46). Omnipitikonda denetim tamamen birey rızasına dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bu gözetim haz ve eğlence temeline dayalı psikolojik tatmin odaklıdır (Özdemir, 2020, s.84). Sosyal medya platformlarının ortaya çıkışının ve yükselişinin Omnipitikon olgusunu güçlendirdiği söylenebilir. Bu mobil, dijital tabanlı platformlarda yer alan beğeni, takipçi sayısı gibi özellikler bireylerin tatmin duygusuna seslenmektedir. Bu platformlar üzerinden herkesin herkes tarafından gözetlenmesi ve herkesin herkesi gözetlemesine yönelik bireyin gönüllü olması çeşitli hazcı yaklaşımlar kullanılarak sağlanmıştır (Kalaman, 2019). Bu noktada sosyal medya platformları Sinoptikonda yer alan gözetleme hazzına ek olarak gözetlenme hazzını ortaya çıkararak Omnipitikonun güçlenmesini sağlamıştır (Pimenta, 2010, s.470). Bireyler gözetim sürecine haz duymak amacıyla rıza göstererek katılım sağlamakta böylelikle toplumda güç sahibi olan şirket/hükümetler tarafından gerçekleştirilen gözetim, bireyler tarafından önemsiz hale gelerek gözetim benimsenmektedir (Sağlam, 2021, s.44). Omnipitikon kavramıyla açıklanan gözetim eyleminin taraflarının karşılıklı hedonizmin varlığına sahip olduğu söylenebilir.

Panoptikon kavramından zaman içerisinde yaşanan teknolojik temelli toplumsal gelişim ve değişimler sonucu Süper-panoptikon, Sinoptikon, Omnipitikon kavramları

ortaya çıkmıştır. Ancak Sinoptikon ve Omniptikon gözetim şekillerinde zorlayıcı bir iktidar bulunmamakta gözetim rızaya dayalı ve teknolojik hakimiyet odaklı ilerlemektedir. Bu noktada toplumların teknolojiye bağımlı olması ve enformasyon teknolojilerinin her birey tarafından ulaşılabilir olması bakımından Sinoptikon ve Omniptikon kavramları dijital gözetim kavramını açıklamak ve anlamlandırmak adına sıklıkla kullanılmaktadır (Bauman ve Lyon, 2013, s.19).

Dijital Gözetim ve Toplum

Her dönemde gözetim yapısı uzun süreçler içerisinde değişime uğramıştır. Modern döneme oranla post-modern ve diji-modern dönemde enformasyon teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte gözetim çok daha büyük kitleleri kapsayan, uygulanırlığı kolay bir yapı halini almıştır (Kalaman, 2019, s.80). Özellikle uluslararası arenada faaliyet gösteren şirketler bireylerin tüketim alışkanlıklarını saptayabilmek adına gözetimden faydalanmaya başlamıştır (Güven, 2016, s.177). Bu doğrultuda sosyal medya platformları üzerinden belirli özelliklere sahip kitlelere erişim kolaylaşmış, kullanıcılar birer gözetim nesnesi haline gelmiştir. Bilgisayar destekli iletişim teknolojileri aracılığıyla fiziksel gözetim yerini dijital gözetime bırakmıştır (Kavut, 2023, s.23). Bu değişim pek çok farklı gözetim uygulamasını beraberinde getirmiştir. Otomatik video gözetim adı verilen ve kitlenin tutum ve davranışlarını analiz etme, işleme ve kitleyi denetleme adına yapay zekâ destekli bu teknoloji dijital gözetimin ilk örnekleri arasında yer almaktadır (Abdullah ve Jalal, 2023, s.2173). Günümüzde gözetim birey ve toplumun fiziksel, sosyal ve kişisel alanlarının derinine inerek enformasyon teknolojileri sayesinde tüm fısıltıları işitmekte birey ve topluma nüfuz etmektedir (Marx, 1985, s. 26 Akt., Lyon, 2006). Toplumların enformasyon teknolojilerini kullanarak dijital devlet ve dijitalleşmeye yönelik olarak yürüttüğü tüm çalışmalar gözetim yapısıyla birlikte toplumsal açıdan bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Birey, şirket ve/veya kamu kurumlarının bu teknolojiler sonucu ortaya çıkan sosyal ağlar aracılığıyla gerçekleştirdiği gözetim toplumu “Dijital Gözetim Toplumu” olarak tanımlanan yeni bir yapıya dönüşmüştür (Kalaman, 2019, s.76). Bu dönüşüm toplumun verileştirilmesine zemin hazırlayarak fiziksel ve dijital, kurumsal ve bireysel gözetim iç içe geçerek bütünleşmiş bir yapı halini almıştır (Galic, Timan ve Koops, 2017, s.9). Dijital gözetimde toplumun gözetlenmesi Panoptikon, Sinoptikon evreleri üzerinden Omniptikon evresine ulaşmıştır (Kalaman, 2019, s.76). Ancak günümüz gözetim tarzının Omniptikon üzerinden şekillendiği, diğer gözetim türlerinin önemini kaybettiği anlamına gelmemektedir. Günümüzde Panoptikon ve Sinoptikon kavramlarının karşıladığı gözetleme eylemleri hala yürütülen uygulamalardandır.

Sosyal Medya Kanalları Aracılığıyla Siyasi Kimliklerin Gözetimi Üzerine Analiz

Araştırmanın Amacı

Araştırma sosyal medya paylaşımlarının siyasi kimlikleri nasıl etkilediğini ve bu etkinin oy verme davranışları üzerindeki etkisini anlamak üzerine odaklanmaktadır. Araştırma, gözetim kavramlarından birisi olan Sinoptikon çerçevesinde tasarlanmış olup, çoğunluk gruplarının azınlık gruplarını gözlemleyerek tutum ve davranışlarındaki olası değişiklikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel hedefi, sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımların siyasi kimlik oluşumlarına nasıl katkı sağladığını, bu kimliklerin nasıl algılandığını ve bu algının toplumun genel tutum ve davranışlarına

olan muhtemel etkilerini anlamaktır. Bu kapsamda, azınlık ve çoğunluk grupları arasındaki etkileşimlerin ve gözetim dinamiklerinin, siyasi kimliklerin şekillenmesi ve seçmen davranışları üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın etik kurul izni T.C. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu'nun 03.01.2024 tarih 2024/01-09 karar no ile alınmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın konusu, doğası ve sahip olduğu özellik gereği bütüncül bir bakış açısı ile ele alınması gereken, deneyim ve etkileşim sonucu oluşan tutumların ve alışkanlıkların incelenmesini ön plana çıkartan bir konu olması sebebiyle nitel araştırma yöntemi bu çalışma özelinde uygun bir yöntem olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında verilere ulaşmak adına en az bir siyasi kimliği takip eden bireylerden oluşturulan çalışma grubu ile nitel bir araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının belirli konu başlıkları altında sorular sormasını sağlayarak, katılımcıların deneyimlerini, düşüncelerini ve duygularını detaylı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanır. Bu yöntem, katılımcıların öznel deneyimlerini ve bakış açılarını araştırmaya dahil etmek adına oldukça etkili bir yöntemdir. Araştırma kapsamında siyasi kimlikleri sosyal medya platformları üzerinden takip etme eyleminde bulunan bireylerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin, bireylerin takip motivasyonları ve etkilenme şekillerine yönelik çıkarımlara ulaşılmasında etkili bir yöntem olacağı öngörülmüştür. Bu yöntem, araştırmanın niteliğine ve derinliğine uygun yöntem olarak belirlenmiştir. Çalışma grubu oluşturulurken, belirli siyasi kimliklere sahip bireyleri seçmenin, bu araştırmanın odak noktasına ve yöntemine uygun bir seçim olduğu düşünülmüştür. Bu bireylerle yapılan görüşmeler, bireylerin siyasi kimliklerini, bu kimliklerin nasıl şekillendiğini ve sosyal medya paylaşımlarının bu kimlikler üzerindeki etkilerini daha derinlemesine analiz etmek için önemli verilere erişim imkânı tanır. Bu yöntem, araştırmanın niteliğine ve derinliğine uygun yöntem olarak belirlenmiştir. Görüşmelerin deşifresi Maxqda programı üzerinden analiz edilerek kodlama gerçekleştirilmiştir. Kodlamalar sonucu ortaya çıkan temalar ve kategorilerin başta temel bulgular olmak üzere yan ve destek bulgulara ulaşmada önemli bir fonksiyonu olmuştur.

Araştırma Soruları

Araştırmanın amacına uygun araştırma soruları aşağıda yer almaktadır.

- **Araştırma Sorusu 1:** Dijital platformlar üzerinden seçim dönemlerinde siyasi kimliklerin paylaştığı içeriklere yönelik gözetleme oy verme davranışlarını nasıl etkilemektedir?
- **Araştırma Sorusu 2:** Seçim dönemlerinde siyasi kimliklerin sosyal medya platformları üzerinden takip edilmesinin altında yatan temel motivasyonlar nelerdir?

Araştırmanın Güvenirlilik ve Geçerliliği

Tablo 1'de araştırmanın iç ve dış geçerliliği ile güvenilirliği kategorize edilerek açıklanmıştır.

Tablo-1: Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

	İç Geçerlik (İnanılrlık)	Uzman görüşüne başvurulmuş onay alınmıştır. Katılımcı konuşması doğrudan alıntı yapılmıştır. Katılımcı ile uzun süreli etkileşim sağlanmıştır.
GEÇERLİK	Dış Geçerlik (Aktarılabirlik)	Çalışma grubu özellikler açıklanmıştır. Çalışma grubunun seçim tarzı ifade edilmiştir. Araştırma yönteminin seçilme sebebi açıklanmıştır. Veri toplama aracı açıklanmıştır. Geçerlik ve güvenirlık önlemleri belirtilmiştir.
	Dış Güvenirlık (Teyit Edilebilirlik)	Veriler arasındaki tutarlılık katılımcı ile yapılan görüşmelerin ses kaydının dinletilmesiyle teyit edilmiş ve tutarlılık sağlanmıştır.
GÜVENİRLİK	İç Güvenirlık (Tutarlılık)	Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı bulguları yorumunu dahil etmeden analiz etmiş, yorumunu analiz sonrasında beyan etmiştir. Görüşmelerin deşifresi sonrasında yürütölen kodlama sürecinde alanda uzman kişilere başvurulmuştur.

Araştırma Varsayımları

Bu araştırma için birden çok varsayımda bulunulmuştur. Araştırma kapsamında çalışma grubunu oluşturan bireylerin 14 Mayıs 2023 tarihi ve öncesinde en az bir siyasi kimliği Instagram üzerinden takip ettiği öngörölmüştür. Diğer değişkenler araştırma kapsamında yok sayılmıştır. Araştırma için ortaya atılan varsayımlar ise şu şekildedir; Araştırma kapsamında yürütölen yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılarak elde edilen verilerin anlamlı olduğu varsayılmaktadır.

• **Sosyal medya gözetimi ve siyasi kimliklerin etkisi:** Varsayım, sosyal medya platformlarında yapılan gözetimin, bireylerin siyasi kimliklerinin oluşumu ve güçlenmesi üzerinde etkili olduğu yönündedir. Bu gözetim, belirli siyasi kimliklere sahip bireyleri takip ederek, onların paylaşımları ve etkileşimleri üzerinden siyasi fikirlerin şekillenmesinde bir rol oynar.

• **Azınlık ve çoğunluk grupları arasındaki gözetim dinamikleri:** Varsayım, azınlık gruplarının çoğunluk tarafından izlenmesinin, siyasi kimliklerde değişikliklere yol açabileceği yönündedir. Bu gözetim, çoğunluğun azınlığı gözetlemesi ve bu gözetim sonucunda siyasi kimliklerde değişim meydana getirebilir.

● **Siyasi kimliklerin oy tercihlerine etkisi ve gözetim ilişkisi:** Varsayım, siyasi kimliklerin siyasi gözetim sonucunda oluştuğu veya güçlendiği durumlarda, bu kimliklerin seçmen davranışları üzerinde belirleyici bir rol oynayabileceği yönündedir. Gözetim sonucunda oluşan siyasi kimliklerin, seçmenlerin oy tercihlerini etkileyebileceği öngörülebilir.

● **Sosyal medya paylaşımları siyasi kimlikleri etkiler:** Katılımcıların paylaşımlarıyla, siyasi kimlikleri arasında bir ilişki olduğu varsayımıyla başlanabilir. Bir diğer deyişle sosyal medyada yapılan paylaşımların, bireylerin siyasi kimliklerini şekillendirmede veya güçlendirmede rol oynadığı düşünülebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma nitel bir yöntem ile ele alındığı için birçok sınırlılığa sahiptir. Araştırma örnekleme yalnızca bir sosyal medya platformunun (Instagram) dahil edilmesi araştırmanın ana sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu nedenle örneklem seçimi bu sınırlılıklardan olabildiği kadar az etkilenme üzerine planlanmıştır. Araştırmanın sahip olduğu sınırlılıklar şu şekilde maddelenebilir;

- **Örneklem Sınırlılığı:** Araştırmanın örnekleminin belirli bir sosyal medya platformu olan Instagram'a odaklanması, genel popülasyonun tamamını temsil etmeyebilir. Bu durum, genelleme yaparken dikkat edilmesi gereken bir sınırlılık olabilir.
- **Sosyal Medya Kullanımının Sınırlılığı:** Araştırma, sadece sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımları ele aldığı için, katılımcıların çevrimdışı etkileşimleri veya siyasi kimliklerini şekillendiren diğer faktörleri göz ardı edilmiştir.
- **Siyasi Kimlik Çeşitliliği Sınırlılığı:** Araştırma, belirli siyasi kimliklere odaklanabilir ve bu da diğer siyasi görüşlere sahip bireylerin deneyimlerini dışlayabilir.
- **Katılımcıların Öznel Durumları:** Yapılan görüşmelerde katılımcıların öznel bakış açıları ve deneyimleri, genellemeler yapılmasını zorlaştırabilir veya belirli bir odak noktasına sınırlamalar getirebilir.
- **Bağımsız Değişkenlerin Kontrol Edilememesi:** Araştırma, katılımcıların sosyal medya kullanımı dışındaki diğer değişkenleri kontrol etmekte zorlanabilir. Bu da sonuçların bireylerin sadece sosyal medya etkileşimleri üzerinden çıkarıldığı durumları doğurabilir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örnekleme belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden bir tanesi olan "Ölçüt Örneklem" yönteminden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin sorunla ilişkili şekilde saptanan ve belirli nitelikleri taşıyan birey, olay, nesne veya durumlar kapsamında oluşturulmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Ölçüt örnekleme ile oluşturulan çalışma grubunun temelde taşıması gereken nitelik en az bir siyasi kimliği sosyal medya kanal/kanalları üzerinden takip etmesidir. Bu niteliğe sahip bireyler arasından oluşturulan çalışma grubuyla nitel bir araştırma yöntemi olan Yarı – Yapılandırılmış Görüşme tekniğinden faydalanılarak görüşmeler yürütülmüştür. Görüşmeler 15-20 dakika arasında gerçekleştirilmiştir.

Deşifresi yapılan görüşmeler, nitel veri analiz programı olan Maxqda 2021 üzerinden analiz edilerek bulgular yorumlanmıştır.

Bulgular ve Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında 8 kişiden oluşan çalışma grubu ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen görüşler tema ve kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin yanıtlar doğrultusunda deşifrelerin analizi ve okunması sonucunda 4 tema oluşturulmuştur. Bunlar; Sosyal Medyanın Tutum ve Davranışa Etkisi, Sosyal Medyanın Siyasete Etkisi, Gözetleyen Motivasyonları ve Siyasi Kimliklerin Sosyal Medya Paylaşım İçerikleri'dir. Aşağıda Maxqda 2021 programı üzerinden gerçekleştirilen analiz sonucu çalışmanın tema ve kategori detayları verilmiştir.

Tablo-2: Görüşmelerin Analizi Sonucu Oluşturulan Tema ve Kategoriler

Tema	Kategori
Sosyal Medyanın Tutum ve Davranışa Etkisi	Kitlelerin Tutum ve Davranışlarına Etkisi Gözetleyenin Tutum ve Davranışlarına Etkisi Siyasi Kimliklerin Tutum ve Davranışlarına Etkisi
Sosyal Medyanın Siyasete Etkisi	Gözetleyenin Oy Tercihi Olumsuz Yanıtlar Olumlu Yanıtlar
Gözetleyen Motivasyonları	Bilgi Arayışı İdeoloji Tabanlı
Siyasi Kimliklerin Sosyal Medya Paylaşım İçerikleri	Parti Bazlı- Seçim Kampanyaları Geçmiş Dönem Çalışmaları Ülke Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri Güncel Olaylar

Kategori ve Temalar Işığında Betimsel Analiz

Sosyal Medyanın Tutum ve Davranışa Etkisi

Görüşme formu üzerinden yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmelerin deşifresi sonucunda 4 ana tema oluşturulmuştur. Sosyal Medyanın Tutum ve Davranışa Etkisi teması altında; kitlelerin tutum ve davranışlarına etkisi, siyasi kimliklerin tutum ve davranışlarına etkisi, gözetleyenin tutum ve davranışlarına etkisi olmak üzere üç kategori belirlenmiştir. Kitlelerin tutum ve davranışlarına etkisi kategorisinde çalışma grubunda yer alan bireyler etkinin bir değişim yaratmaktan çok var olan tutum ve davranışın güçlendirilmesinde etkili olduğuna ilişkin yanıtları doğrultusunda “Sahip Olunan

İdeolojii Güçlendirme Etkisi'' alt kategorisi oluşturulmuştur.

Tablo-3: Sosyal Medyanın Tutum ve Davranışa Etkisine Yönelik Kategori, Alt Kategori ve Katılımcı Yanıtları

Kategori	Alt Kategori	Yanıt Sayısı
Kitlelerin Tutum ve Davranışlarına Etkisi	Sahip Olunan İdeolojiyi Güçlendirme Etkisi	8
Gözetleyenin Tutum ve Davranışlarına Etkisi		4
Siyasi Kimliklerin Tutum ve Davranışlarına Etkisi		7

Sosyal medya kanallarında siyasi kimliklerin paylaşımlarının toplumda (kitle) tutum ve davranış değişikliği yarattığına ilişkin görüşlerden bazıları; *"Kesinlikle düşünüyorum. Yani bir de direkt olarak anlık olarak alındığı için yani bir tane post atıyor, bir gönderi gönderiliyor ve altına direkt olarak yani kaç bin takipçisi var belki milyonlar vardır. Onlar anında cevap yazabiliyorlar. Anında görüş sunabiliyor takipçiler. Bundan dolayı çok fazla bir etken olabilir. (K1)", "Yani dediğim gibi özellikle bu son dönemdeki gündemle ilgili paylaşım yapanlar ya da onunla ilgili açıklamalar yapanlar, insanların düşünce yapısında değişikliğe neden olabiliyor. (K3)", "düşünüyorum. Çünkü sonuçta herkesin herkesi görebildiği dijital bir dünyada yaşıyoruz. Bundan kaynaklı da işte takipçinin fikri değişebilir. Çok olumlu bir paylaşım yapabilir. Ondan sonra o da bu takipçi üzerinde bir imaj yaratabilir ya da olumlu etki yaratabilir. Ben bu açıdan yararlı olduğunu düşünüyorum sosyal medyanın. (K8)"* şeklindedir. Ancak çalışma grubunda yer alan bazı bireyler tutum ve davranış değişikliği yaratmak yerine siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarının daha çok var olan tutum ve davranış üzerinde güçlendirici rol oynadığını iddia etmiştir. *"Sosyal medya aktif sosyal medya kullanımının çok yarattığını düşünmüyorum. Belki sempati uyandırmıştır. Ama insanlar zaten sahip oldukları görüşe göre takip ediyor. (K5)", "Hayır, bence normalde hangi düşüncelere sahiplerse aynı şekilde devam ediyorlar. (K2)"* Katılımcılar konuya yönelik düşüncelerini bu şekilde ifade etmişlerdir. Siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarından kitlelerin etkilenmesine ilişkin sekiz katılımcı görüşlerini ifade etmiştir. Bu katılımcılar arasında yer alan 6 birey kitlelerin tutum ve davranışları üzerinde değişim yaratıldığını ifade ederken yalnızca 2 birey tutum ve davranış değişikliği üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmadığını, var olan ideolojiyi güçlendirme noktasında sosyal medya paylaşımlarının etkili olduğunu ifade etmiştir.

Çalışma grubunda yer alan bireylere siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarından kendilerine etkisini ortaya çıkarmaya yönelik yapılan görüşmeler sonucunda 8 katılımcı arasından 4 birey, siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarından etkilendiğini, tutumlarında bir değişiklik yarattığını ifade etmiş bu yanıtlar doğrultusunda "Gözetleyenin Tutum ve Davranışlarına Etkisi" kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategori altında yer alan katılımcı görüşleri *"Sosyal medyayı çok*

güzel kullanan liderler oluyor. Ümit Özdağ gibi hani çok güzel yontu biliyorlar yani son zamanlarda Zafer Partisi için konuşayım. Daha çok onları takip ettim yani. Daha fazla aktif olmaya başladılar. Sosyal medyada öncesinde böyle bir şey söz konusu değildi. Yani görüşlerime de birazcık besleme oldu, iyi yönde diyelim. (K1)", "Mülteci konularında hoşuma gitmeyen paylaşımlar ve terör olaylarından dolayı bazı partililerin bazı liderlerin yaklaşımı hoşuma gitmiyor. Bundan dolayı onla direkt yaklaşımım değişti. (K3)", "İşte seçim dönemindeki olan Ekrem İmamoğlu'nun paylaşımlarını özellikle çözümçü, yani yaratıcı ve seçmene yönelik paylaşımları oldu. İşte daha çok insanları manipüle etmek yerine ya da oylarına odaklanmak yerine gerçekten ne yapmak istediğini net bir şekilde ve çözümçü bir yaklaşımla ifade ederek, bu şekilde paylaşımlar gerçekleştirdi. Bu da benim ondan etkilenmeme yol açtı. Yani oradaki o samimiyeti, o dil vesaire bana olumlu yönde etki etti. O yüzden takip etmeye başladım. Daha önce takip etmiyordum. (K8)" "Yani elbette şimdi seçim zamanı yaklaşıncaya daha kapsayıcı söylemlerde bulunuyor siyasiler ve kapsayıcı söylemlerde genelde daha pozitif daha seçmeni kucaklayıcı bir nitelikte olduğu için pozitif bir etkisi olduğunu düşünüyorum kendim için. (K2)" şeklindedir. Çalışma grubunda yer alan siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarının kendi tutumlarında etkili olduğunu belirten 4 katılımcı arasında yer alan 3 katılımcı bu paylaşımların kitlelerinde etkilediğini ifade ederken, 1 katılımcı kitlenin üzerinde sadece ideolojiyi güçlendirme etkisi olduğunu ifade etmiş ancak kendisi üzerinde bu paylaşımların pozitif bir tutum oluşturduğunu ifade etmiştir.

Sosyal medya kanalları üzerinden siyasi kimliklerin gözetlenebilir hale gelmesi, siyasi kimliklerin tutum ve davranışları üzerindeki etkisine ilişkin 7 katılımcı görüşlerini paylaşmıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcılardan bazılarını konuya ilişkin yorumları şu şekildedir: " O kişilerin istekli bir şekilde bunu yaptığını inanmıyorum ama geçmişe dönük paylaşımların da orada kalmaması ortaya çıkması bu kişinin gerçek düşünceleri hakkında bir ipucu da veriyor. Bu nedenle davranışlarında bir tutarlılık sergilemek zorunda kalıyorlar. (K4)", "Muhakkak değişime ulaşmıştır. Çünkü yeniçağa ayak uydurmak zorundalar. Siyaset daha gençlere indirgenen bir hal aldı diyeyim sosyal medyayla. (K5)", "... Şeffaflaştıklarını, daha ulaşılabilir olduklarını düşünmüyorum çünkü her mesaja da cevap vermiyorlar. Yani daha görünürler sadece. (K7)". Bu görüşler doğrultusunda siyasi kimliklerin sosyal medya kanallarıyla birlikte geleneksel medyanın sahip olmadığı etkileşim gücü, geçmişe dönük içeriklere kolay erişim gibi özellikler doğrultusunda daha tutarlı bir profil sergileme eğiliminde oldukları yorumu yapılabilir. Ek olarak kendi sosyal medya hesapları üzerinden değil başka hesaplardan gelen ifşa, kara propaganda gibi faaliyetleri engelleyebilmek adına sosyal medyanın yükselişiyle bu platformlarda gösterdikleri kimlik ve gerçek hayattaki kimlikleri birbiri ile örtüşmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Sosyal Medyanın Siyasete Etkisi

Sosyal medyanın siyasete etkisi teması altında gözetleyen oy verme tercihinin etkisi, olumlu yanıtlar ve olumsuz yanıtlar kategorileri yer almaktadır. Kategoriler altında ise çalışma grubu ile yapılan görüşmeler ışığında elde edilen veriler üzerinden alt kategoriler oluşturulmuştur.

Tablo-4: Sosyal Medyanın Siyasete Etkisine Yönelik Kategori, Alt Kategori ve Katılımcı Yanıtları

Kategori	Alt Kategori	Yanıt Sayısı
Olumlu Yanıtlar	Şeffaflık	2
	Ulaşılabilirlik	1
	Gözetlenebilirlik	8
Olumsuz Yanıtlar	Propaganda	
	Sahte Davranışlar	4
	Manipülatif İçerikler	
Gözetleyenin Oy Tercihine Etkisi	Etkili	6
	Etkisiz	2

Çalışma grubunda yer alan 8 katılımcı oy tercihlerinde siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarında ve siyasi kimlikleri bu platformlar üzerinden gözetlenebilirliğinin oy tercihleri üzerinde etkisine ilişkin 6 katılımcı etki yarattığını ifade etmiş, 2 katılımcı ise bu paylaşımların ve gözetlemenin oy tercihleri üzerinde etkisi olmadığını beyan etmiştir. K6 siyasi kimliğin sosyal medya hesabının takibi ve hesapta yer alan paylaşımların oy tercihi üzerinde olumlu bir etki yarattığını *"Yani yaptığı işlerden dolayı yaratıyor etki. Çünkü biz bazen bilmiyoruz o kişi topluma katkı için neler yapmış ama sosyal medyada kendisi paylaşınca öğreniyoruz bu durumlarda kişiye sempati artıyor ve aa adam neler yapmış diyorum. Ya da tam tersi bu adam bunu nasıl söyler diyorum bu seçimde etkiledi beni mesela (K6)."* sözleriyle ifade etmiştir. Bu konuya ilişkin bir başka katılımcı görüşü ise *"Evet yarattı desem daha doğru olur. Çünkü hani olumlu şey yapıyorsan işte günümüz konjonktüründe, bu umutsuzluğunda bir umut arayışı içerisindeyiz. Tabii ki toplum olarak bundan kaynaklı olarak bende onda bir umut gördüm. Bana bir umut verdi. Bununla samimi olduğunda işte insanlara manipüle etmeyecek bir şekilde de davrandığını gördüğüm için. Bu doğal olarak benim oy tercihimde etkili oldu. (K8)"* şeklindedir. Sosyal medya paylaşımlarının oy tercihleri üzerinde bir etki yaratmayacağını belirten 2 katılımcı görüşlerini *"Türkiye geneli olarak düşünürsek paylaşımların çok fikir değiştirdiğine inanmıyorum. Çünkü insanlarda katılmış bir ideolojik yapı var. O ideolojik yapıyı ne olsa değiştiremiyorsun Türkiye'de. Sağ ya da sol fark etmiyor bazen kendim için bile böyle düşünüyorum (K3)", "Geçmiş seçimde bence etki etti. Belirli bir kesim için, ama gene kararsız seçmeni kapsar. Beni etkilemedi (K4)"* olarak ifade etmiştir. Bu görüşler doğrultusunda katılmış ideolojilerin değişimlerinin güç olduğu ancak kararsız seçmen üzerinde sosyal medya platformlarının aktif kullanımının etkili olabileceği sonucuna ulaşılabilir. Fakat çalışma grubunda yer

alan katılımcılardan gelen görüşler bir arada değerlendirildiğinde, ülke gündemini derinden ilgilendiren ve toplumun büyük kesiminde sorun olarak kabul edilen konulara ilişkin çözüm odaklı ortaya çıkan siyasi kişi, kurum ve düşünceler sosyal medya kanallarının aktif kullanımıyla desteklenerek, soruna yönelik çözüm için sahip olduğu ideolojiyi değiştirme eğiliminde olabileceği ortaya konulmuştur.

Sosyal Medyanın Siyasete Etkisine İlişkin Yanıtlar teması içerisinde yer alan olumsuz yanıtlar kategorisi altında Propaganda, manipülatif içerikler ve sahte davranışlar alt kategorileri yer almaktadır. Bu kodlara ulaşılmasını sağlayan birey görüşleri: "*Genelde saçma sapan propaganda içerikleri (K4).*", "*Genelde seçim adına paylaşımlar oluyor, insanları kendi düşüncelerine yönlendirme adına. (K7)*", "*Sosyal medya çok tehlikeli bir silah aslında kitleler açısından. Çünkü yani istediğin montajı istediğin ideolojiyi istediğin şekilde aktarabiliyorsun insanlara. Evet daha ulaşım kolay ama aynı zamanda bir silah olarak kullanılıyor. Bu siyasiler açısından. Çünkü kaynağı belli olmayan bilgiler aktarıp toplumu yanıltabilir de yönlendirebilir de propagandada yapabilir. (K1)*", "*...zaten kendi paylaştıkları şeyler kendi istedikleri ölçüde editledikleri içerikler dolayısıyla başkalarının yaptıkları gözetimde istemedikleri şeyleri görünür kılabilir. Bu nedenle asıl gerçek yüzlerini ortaya dökebilir. Fakat kendilerinin paylaştıkları bir şeyde kendisi kalkıp yanlış bir kelime dahi söylemiş olsa orayı kesip orayı yeniden çekecektir. Dolayısıyla istedikleri imajı yansıtır. (K2)*" olarak çalışma grubunda konuya ilişkin görüş bildiren 4 bireyin görüşleri aktarılmıştır. Siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarının siyasete etkisine ilişkin yanıtlar incelendiğinde geleneksel kitle iletişim araçlarında olduğu gibi yönlendirici faaliyetler, propaganda çalışmaları ve manipülatif içeriklerin aktarımında etkili olduğu bu noktada siyaseti etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yorumlar, gelişen teknoloji ile birlikte içeriklerin yönlendirme odaklı şekillendirildiği, manipülasyon amacıyla ya da kara propaganda yürütmek adına içeriğin üzerinde oynamalar yapıldığı bilincinin hâkim olduğu sonuca ulaşılabilir.

Olumlu yanıtlar kategorisi altında gözetlenebilirlik, ulaşılabilirlik, şeffaflık alt kategorileri yer almaktadır. Sosyal medya kanallarında siyasi kimliklerin profil sahibi olmasının siyasete olumlu katkıları olduğunu çalışma grubunda yer alan tüm katılımcılar ifade etmiştir. Bu katkılar siyasi kimliğin gözetlenmesine imkân tanınması, siyasete şeffaflık kazandırması ve siyasi kimliğin daha ulaşılabilir olmasına yönelik görüşler üzerinden kategorize edilmiştir. Olumlu yanıtlar kategorisi altında yer alan gözetlenebilirlik kategorisini oluşturan bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir: "*Yani sosyal medya herkesin elinin altında internet olduğundan dolayı takip edilebilirliği artırıyor. Onların neler yaptığını daha rahat görebiliyoruz. (K3)*", "*... Dijitalleşmeyle birlikte normalde görünmez ulaşılmaz bir kişi olur, görüyorlar işte. Özellikle bir de ana akım medyanın vermiş olduğu enformasyonlarla alıyorlardı. Ama daha sonra dijitalleşmeyle birlikte sosyal medyayla birlikte artık kamuoyuna mal olmuş kişiler, buna siyasi aktörlere dahil. Mesela Ekrem İmamoğlu'nu kimse bilmiyordu ama seçim açısından konuşuyorum ama daha sonra onu yaptığı şeylerle birlikte işte paylaşımlarla birlikte sonra insanlar ona karşı pozitif yönde bir tutum ve yaklaşım içerisinde olduklarını gördüm paylaşımlarında işte gerek Twitter gerekse baktığım yorumlarda bunları gözlemledim. (K8)*". Şeffaflık alt kategorisi altında yer alan katılımcı görüşleri "*Siyasilerin görüşleri, düşünceleri, bilgileri, herkes tarafın daha kolay dinleniyor. Herkes tarafından daha kolay görünür hale geldiği için bence daha şeffaf siyaset eskiye oranla (K6)*". "*En azından*

oradaki paylaşımlarına daha dikkat etmek durumunda kalabilirler. Bu da birazda olsa açıklık kazandırır (K5)". Sosyal medya kanallarının siyasi kimliklere ve siyasete ulaşılabilirlik kazandırdığına dair görüşler siyasi kimlikle iletişime geçme ve bir geri dönüş alma döngüsü olarak değil daha çok geleneksel medyaya oranla olay ve durumlar karşısında hızlı haber almak, geleneksel medyada yer verilmeyen siyasilerin görüşlerine erişim olarak açıklanmıştır. Bu doğrultuda ulaşılabilirlik alt kategorisini içeren katılımcı görüşlerine "... Ümit Özdağ atıyorum. Recep Tayyip Erdoğan'la bir şey yaşıyor. İlk önce gidiyorsunuz Ümit Özdağ ne demiş Twitter'dan okuyorsunuz mesela kendi açıklamasının ardından bir bakıyorsunuz Recep Tayyip Erdoğan'ın hesabından kendi yaptığı açıklamayı okuyabiliyorsunuz. Hani bu güzel bir lüks (K1)" şeklinde örnek olarak verilebilir. Sosyal medya ile birlikte geleneksel medyada kendine pek fazla yer bulamayan siyasi kimlikler doğru stratejiler ve halka sesleniş çalışmaları ile bu platformların etkileşim gücü ve çok büyük kitlelere ulaşmaya imkân tanınması ile siyasi kimliklerin ulaşılabilir olmasına ve tanınmasında büyük öneme sahiptir. Ek olarak internet ve sosyal medya ile siyasetin eskiye oranla daha şeffaf şekilde yürütüldüğü söylenebilir. Çünkü toplum tarafından olumsuz algılanabilecek çalışmaların bu kanallar üzerinden hızla yayılma tehlikesinin geleneksel medya kanallarına göre çok daha fazla olduğu söylenebilir.

Gözetleyen Motivasyonları

Bireylerin sosyal medya kanalları üzerinden siyasi kimlik ya da kimlikleri takip etme motivasyonlarının ortaya konulabilmesi adına çalışma grubuna yöneltilen sorular ışığında elde edilen yanıtlar üzerinden "Gözetleyen Motivasyonları" teması oluşturulmuştur. Bu temanın altında bilgi arayışı ve ideoloji tabanlı olmak üzere iki kategori yer almaktadır. Bilgi arayışı kategorisi içerisinde siyasi kimliklerin söylemleri, güncel ve toplumsal konular alt kategorileri, ideoloji tabanlı kategorisi altında ise siyasi kimliğin beklentileri karşılaması, farklı ideolojileri takip ve benzer ideolojileri takip olarak tanımlanan alt kategoriler yer almaktadır.

Tablo-5: Gözetleyen Motivasyonlarına Yönelik Kategori, Alt Kategori ve Katılımcı Yanıtları

Kategori	Alt Kategori	Yanıt Sayısı
Bilgi Arayışı	Siyasi Kimliklerin Söylemleri	6
	Güncel ve Toplumsal Konular	2
İdeoloji Tabanlı	Benzer İdeolojileri Takip	3
	Farklı İdeolojileri Takip	3
	Benzer ve Farklı İdeolojilerin Takibi	5
	Siyasi Kimliğin Beklentileri Karşılması	2

Sosyal medya kanalları üzerinden siyasi kimlik takip etme eyleminde bulunan bireylerin bu eylemi gerçekleştirme motivasyonlarını açığa çıkarmaya yönelik yürütülen görüşmeler sonucunda 6 katılımcı, siyasi kimliklerin söylemlerini takip etmek adına bu eylemi gerçekleştirdiğini belirtmiştir. *"Bazen ismini arıyor isminin üzerinden şey yapıyorum. İsmi aradığımda o bilgiyi o şekilde alıyorum, ne demiş görüyorum. (K8)", "İsrail ve Filistin çatışması ve bu konuda hem iktidarın hem de muhalefetin tonu ne bu konuda ne söylüyorlar? Bir değişim var mı? Mesela baktım liderler ne diyor Erdoğan, Kılıçdaroğlu bunların da ne söylediklerine baktım açtım gerek sosyal medyada kendi hesaplarından gerek ana akım medyadan okudum. (K2)", " Sayfasına girip bakıyorum yani bilgi aramıyorum aslında, sayfasına girip bakıyorum o ne demiş falan diye. (K5)"* şeklindeki katılımcı görüşleri siyasi kimliklerin sosyal medya platformları üzerinden bu kimliklerin söylemlerine ilişkin aramalar gerçekleştirdiklerini ortaya çıkarmaktadır. Çalışma grubunda yer alan 2 katılımcı ise Türkiye'nin asıl gündemini siyasi kimliklerin sosyal medya hesapları üzerinden takip ettiklerini ya da bu platformlarda yer alan "Keşfet" kısmında karşılarında çıktıklarını açıklayarak takip motivasyonlarını güncel ve toplumsal konulardan haberdar olmak olarak açıklamıştır. K1, *"Bazı konular haberlerde değinilmiyor bile ama ülkenin çok önemli sorunları olabiliyor mesela mülteci konusu gibi ben de bazen Ümit Özdağ'ın hesaplarına bakıyorum bu konuda neler oluyor ülkede diye."* şeklindeki açıklamaları, siyasi kimliklerin sosyal medya kanallarında sahip oldukları hesaplar üzerinden takipçi kitlesine aktardığı mesajlar, o kitlede yer alan bazı bireylerin gündeminde önem kazanarak siyasi kimliklerin kitle üzerinde kendi gündemlerini oluşturduğu söylenebilir.

Çalışma grubunda yer alan bireylerin yanıtları doğrultusunda ideoloji tabanlı adı

altında bir kategori oluşturularak bu kategori altında benzer ideolojileri takip, farklı ideolojileri takip ve takip edilen siyasi kimliğin beklentileri karşılması olmak üzere verilen yanıtlardan çıkarımlar yapılarak alt kategoriler oluşturulmuştur. Kendileri ile benzer ideolojiye sahip siyasi kimlikleri takip etme motivasyonuna sahip oldukları, 3 katılımcı tarafından "Aynen öyle ya, mültecilere karşı aynı fikirde olduğum için takipteyim. (K1)", "... Düşüncem aynıydı. Yani kendi ideolojime uygun birilerini takip ediyorum zaten. (K7)" ve "Şu anda ülkede öyle birisi yok ama ona yakın ya da olabileceğini düşündüğüm insan var. Onu takip ediyorum. (K3)" şeklinde ifade edilmiştir. Farklı ideolojileri takip alt kategorisini oluşturan 3 katılımcının görüşleri ise "Yani Erdoğan'la Kılıçdaroğlu'nu takip ediyordum. Çünkü onlar 2 adayda başkanlıkla alakalı. Yani zıt görüşleri takip ediyordum. (K2)", "Açıkçası ben her siyasi görüşü takip etmeye çalışıyorum. Kimisiyle dalga geçmek için kimin ne düşündüğünü görmek için. (K4)", "Valla bütün siyasileri takip etmeye çalışıyorum. Doğruya ulaşmak için diyeyim. Yani hani biri bir şey paylaşıyor, onun doğrusunu bulmak için paylaşımlara bakıyorum. Bir de siyasiler neler paylaşıyorlar, sosyal medyayı nasıl kullanıyor diye merak edip bakıyorum. (K5)" şeklindedir. Çalışma grubunda yer alan 5 katılımcının gözetleme motivasyonlarını benzer ideoloji ve farklı ideolojileri takip olarak iki farklı tabanda gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır. Farklı ideolojiye sahip siyasi kimlikleri takip etme eyleminde bulunan bireylerin Türkiye'de günümüz konjonktüründe herhangi bir siyasinin taşıdığı ideolojiyi kendine yakın hissetmediğini belirtmesi takip motivasyonlarının farklı ideolojiler üzerinde değişiklik göstermesi noktasında etkili bir değer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Siyasi kimliğin beklentilerini karşıladığı üzerine "Zaten benzer şeyler düşünüyoruz ve ondan başkasının değişim yaratacağını düşünmüyorum bana umut veriyor onun paylaşımları. (K7)" ve "... Değişimin olmasını istiyorum. Bu değişime uygun kendi zihnimde oluşturduğum bir şey var. Genç olacak. Ondan sonra Atatürkçü olacak. Bunlara uygun olarak ülke gündemiyle ilgili yani soru çözecek artık insanları istiyorum. (K3)" 2 katılımcı görüşü yer almaktadır.

Siyasi Kimliklerin Sosyal Medya Paylaşım İçerikleri

Çalışma grubunda yer alan bireylerin gözetimde bulunduğu siyasi kimliklerin sosyal medya kanallarında sahip oldukları hesaplar üzerinden paylaşım içerikleri parti bazlı- seçim kampanyaları, geçmiş dönem çalışmaları, ülke sorunlarına yönelik çözüm önerileri ve güncel olaylar şeklinde kategorize edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan tüm katılımcılar siyasi kimliklerin sosyal medya hesaplarında parti bazlı seçim kampanyalarına yönelik içerikler bulunduğunu ifade etmiştir. "Paylaşımlarda daha çok seçim vardı. (K7)", "Valla tamamıyla ilgili siyaset yaptıklarını düşünüyorum. Yani yaptıkları işleri gösterirken de zaten işin içinde ideoloji var. Parti bazlı paylaşımlar yapıyorlar. (K5)." söylemleri bu kategori altında kümelendirilen görüşlere örnek olarak verilebilir. Siyasi kimliklerin oluşumunda partiler, önemli bir değer olarak kabul edilmektedir. Siyasette yer alan kişilerin kimliklerini oluşturan temel öge olarak partiler, aynı zamanda bu kimliklerin besleyicisi konumundadır. Bu durum, siyasi kimliklerin partilerle iç içe geçmiş olmasını anlamlı bir zemine oturtmaktadır.

Geçmiş dönem çalışmalarının sosyal medya hesaplarından aktarıldığını K3 "özellikle seçim zamanı bir yola bir taş koysalar bunları paylaşıyorlar biz yaptık demek için geçmişte neler yaptılarsa sadece iyi sonuçları olanları sosyal medyada paylaşım insanları yönlendiriyorlar" söylemiyle ifade etmiştir. Ülke sorunlarına yönelik çözüm

önerileri kategorisinde ise *"Hani daha çok son zamanlarda bildiğimiz üzere bu mülteci sorununu dile getiriyorlar. En çok onunla ilgili bir sorun ya çözüm olması gerektiğini ve rejimin değişmesi gerektiği ile ilgili paylaşımlar oluyor. (K1)", "İşte seçim dönemindeki olan Ekrem İmamoğlu'nun paylaşımları özellikle çözümcü, yani yaratıcı ve seçmene yönelik paylaşımları oldu. İnsanlara manipüle etmek yerine gerçekten ne yapmak istediğini net bir şekilde ve çözümcü bir yaklaşımla ifade ederek, bu şekilde paylaşımlar gerçekleştirdi. Bu da benim ondan etkilenmeye yol açtı. Yani oradaki o samimiyeti, o şeyi kullandığı dil vesaire beni olumlu yönde etkiledi. O yüzden takip etmeye başladım. Daha önce takip etmiyordum. (K8)", "Daha toplumsal, yani bir şeylerin düzelterek çözümler sunarak inandırıyor. (K7)", "Ülkede yaşanan sorunlara yönelik geçmişte nasıl çözdükleri yönünde örneklerle yeni çözüm yollarını anlatıyor ya da Türkiye için yapılan yeni atılımları. (K6)"* şeklinde 4 katılımcı görüşü yer almaktadır. Ülke sorunlarına ilişkin konularda çözümcü bir yaklaşım benimseyen ve bu eğilimini sosyal medya kanalları üzerinden aktaran siyasi kimlikler, dijital platformlarının etkileşim gücünden faydalanarak kendi değerlerini yükseltmeyi amaçlamakta ve toplumda yer alan soruna çözüm bularak çözüm kaynağı olarak kendisini göstererek kişisel marka imajını güçlendirmektedir.

Siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşım içeriklerine ilişkin yanıtlar teması altında yer alan güncel olaylar kategorisine ilişkin 2 katılımcı, görüşlerini *"Güncel olaylar ülkeyi gündemde ilgilendiren konularda bu paylaşımı yapan kişiler var. (K3)", "Mesela İsrail Filistin olaylarında devletimiz ne demiş, tavrı ne Cumhurbaşkanımız ne diyor konuda sosyal medyada. (K6)." şeklinde açıklamıştır. Güncel olayların takibi ile sosyal medya kanalları üzerinden siyasi kimliklere yönelik gözetleme faaliyetleri arasında güçlü bir ilişkiye rastlanmamıştır.*

Sonuç

Gözetim toplumunu besleyen en önemli kanallardan birisi sosyal medya platformlarıdır. Dijital tabanlı bu platformlar üzerinden pek çok gözetim faaliyeti yürütülmektedir. Bu platformlar üzerinden gerçekleştirilen gözetime dayalı olarak, hem azınlıkların (şirketler, devletler...) hem de çoğunlukların davranış ve düşünce kalıplarına erişim imkânı sağlanmaktadır. 2016 yılında Cambridge Analytica'nın Amerikan başkanlık seçimlerinde seçmen verilerine ulaşması ve analiz etmesiyle dijital platformlarda yürütülen gözetim faaliyetlerinin siyasi boyutu da gözler önüne serilmiştir. Çoğunluk, azınlık tarafından izlenerek verileştirilmekte bu veriler ise bir meta haline getirilmektedir. Ancak sosyal medya platformları yalnızca azınlığın çoğunluğu gözetlemesinde araç olan bir teknoloji olmamakta; çoğunluğun azınlığı ve/veya herkesin herkesi gözetlemesine imkân sağlayan bir altyapı sunmaktadır. Çoğunluğun azınlığı gözetlemesi durumu Sinoptikon kavramı ile açıklanmaktadır.

Bu çalışma, sosyal medya kanalları üzerinden siyasi kimliklerin çoğunluk tarafından gözetimi (Sinoptikon) üzerine şekillendirilmiş, gözetimin gözetleyen tarafına etkileri araştırılmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda verilere ulaşmak adına ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak 8 katılımcıdan oluşan çalışma grubu belirlenmiştir. Sosyal medya kanal ya da kanallarında siyasi bir kimlik takibi ön şartı doğrultusunda belirlenen çalışma grubuyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler deşifre edilerek Maxqda 2021 programı

kullanılarak tema, kategori ve kodlara ayrılmıştır.

Araştırma verileri 4 tema altında sınıflandırılmıştır. Bunlar; sosyal medyanın tutum ve davranışlara etkisi, sosyal medyanın siyasete etkisi, gözetleyen motivasyonları ve siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşım içerikleri şeklindedir. Sosyal medyanın tutum ve davranışlarına ilişkin yanıtlar teması altında “Kitlelerin tutum ve davranışlarına etkisi” kategorisi ve bu kategori altında “Sahip olunan ideolojiyi güçlendirme etkisi” alt kategorisi yer almaktadır. İlgili tema altında gözetleyen tutum ve davranışlarına etkisi ve siyasi kimliklerin tutum ve davranışlarına etkisi kategorileri de bulunmaktadır. Siyasi kimliklerin sosyal medya paylaşımlarının gözetleyen kitle üzerinde tutum ve davranış değişikliği yarattığına ilişkin tüm katılımcılar hem fikirdir. Yalnızca 2 katılımcı bu değişimin yeni bir fikre yönelme noktasında olmadığı, var olan fikir veya ideolojinin sosyal medya paylaşımlarıyla güçlendirildiği şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Bu noktada araştırma varsayımı olan “Sosyal medya paylaşımları siyasi kimlikleri etkiler: Katılımcıların paylaşımlarıyla, siyasi kimlikleri arasında bir ilişki olduğu varsayımıyla başlanabilir. Diğer bir ifade ile sosyal medyada yapılan paylaşımların, bireylerin siyasi kimliklerini şekillendirmede veya güçlendirmede rol oynadığı düşünülebilir.” düşüncesi doğrulanmaktadır.

Sosyal medya platformları üzerinden siyasi kimliklerin çoğunluk tarafından gözetimine dair 7 katılımcı, görüşlerini paylaşmıştır. Çalışma grubunun görüşleri ışığında siyasi kimliklerin tutum ve davranışlarında şeffaflık ve tutarlılık gibi değerlerin sürekli gözetlenme durumuna bağlı olarak önem kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda “Azınlık ve çoğunluk grupları arasındaki gözetim dinamikleri: Varsayım, azınlık gruplarının çoğunluk tarafından izlenmesinin, siyasi kimliklerde değişikliklere yol açabileceği yönündedir. Bu gözetim, çoğunluğun azınlığı gözetlemesi ve bu gözetim sonucunda siyasi kimliklerde değişim meydana getirebilir.” varsayımı doğrulanabilir. Çalışma grubunda yer alan 4 katılımcı, siyasi kimlik gözetleme eylemlerinin kendilerinde tutum ve davranış değişikliği yarattığını ifade ederken 4 katılımcı ise gözetleme durumundan etkilenmediklerini, var olan ideolojileri üzerinden devam ettiklerini ifade etmiştir.

Sosyal medyanın siyasete etkisine ilişkin yanıtlar teması altında gözetleyen oy tercihi kategorisi ve altında “Etkilemez” alt kategorisi oluşturulmuştur. Olumlu yanıtlar ve olumsuz yanıtlar kategorilerinde ise görüşlerde kullanılan ifadeler sıklıkları temel alınarak kodlanmıştır. Çalışma grubunda yer alan 6 katılımcı, siyasi kimlik gözetleme durumunun oy tercihi üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Ek olarak gerçekleştirdikleri gözetim eyleminin etkileneni konumunda yer aldıkları sonucuna ulaşılabilir. Bu nedenle, siyasi kimliklerin oy tercihlerine etkisi ve gözetim ilişkisi şu varsayımına dayanmaktadır: siyasi kimlikler, siyasi gözetim sonucunda oluştuğunda veya güçlendiğinde, bu kimlikler seçmen davranışları üzerinde belirleyici bir rol oynayabilir. Gözetim sonucunda oluşan siyasi kimliklerin, seçmenlerin oy tercihlerini etkileyebileceği öngörülebilir.” araştırma örneğine bağlı olarak doğrulanmıştır. Çalışma grubunda yer alan tüm katılımcılar, sosyal medyanın siyasete etkisine yönelik olumlu ve olumsuz içeriklere sahip yanıtlar vermiştir. Bu yanıtlar ışığında sosyal medyanın siyasi kimlikleri gözetleme imkânı tanınması, siyasi bilgi ve söylemlere hızlı ulaşım imkânı sağlaması bakımından olumlu bir etkiye sahiptir. Ancak dijital platformlarda üretilen içeriklerin üzerinde oynanması, yeniden şekillendirilmesi bakımından olumsuz yönde algılandığı

yorumu yapılabilir. Sosyal medya üzerinde gerçekleşen gözetim temelli etkileşimde ortaya çıkan dairesel iletişim sonucunda siyasi kimlikler gözetleniyor olma bilinciyle tutum ve davranışlarında değişikliklerin meydana geldiği çalışma grubu ile yürütülen görüşmeler sırasında elde edilmiştir.

Özellikle geleneksel medyada istemli olarak benzer ideolojiye sahip kanallara maruz kalma durumu teknoloji ile birlikte sosyal medya platformlarının gelişen algoritmalarındaki yapı istemli ya da istemsiz olarak “Yankı Odaları” yaratmakta benzer fikirler dışındaki fikirleri bireyin karşısına çıkarmamaktadır. Böylece sosyal medya kanallarında benzer ideolojilere sahip siyasi kitleler yaratmaktadır. Bu kitlelere farklı bir doktrini iletebilmek için ulaşmak çoğu zaman mümkün olmayabilir. Son olarak çoğunluğun gözetleyen konumuna geçmesi etkileme oranını arttırmak yerine gözetlenen tarafından etkilenme oranını arttırdığı araştırma verilerine dayanarak söylenebilir.

Extended Abstract

Surveillance has historically served as a tool for those in power to maintain control and dominate society. Most importantly, the academic debate on surveillance is grounded in the works of thinkers such as Michel Foucault and Jeremy Bentham. Jeremy Bentham's concept of the Panopticon, a physical prison design, aims to create a state of constant surveillance and self-control among inmates. Michel Foucault demonstrates in works such as *Discipline and Punish: The Birth of Prison* (1975, *Surveiller et punir: Naissance de la prison*) how various forms of surveillance, including institutional and social structures, are employed by governments. The majority uses mass media as a surveillance tool to observe the minority according to their desires. Magazine programs are objective examples that illustrate this surveillance approach. Advances in computer technologies, smartphones, and social media platforms have facilitated the creation of an 'information panopticon' or 'information synopticon,' enabling unrestricted surveillance of individuals.

The surveillance structure has significantly evolved with advancements in information technologies during the postmodern and digital-modern eras, making surveillance more pervasive and easier to implement. Technical advancements have expanded the target audience for surveillance activities and shifted the purposes of surveillance. International companies have begun using surveillance to determine consumer patterns. Social media platforms facilitate access to target masses and turn users into objects of surveillance. Digital surveillance, supported by computer-assisted communication technologies, has replaced physical surveillance. This change has introduced various new surveillance practices. Automatic video surveillance, a technology developed with artificial intelligence to analyze, process, and control audience attitudes and behaviors, is among the earliest examples of digital surveillance. Today, surveillance penetrates deep into the physical, social, and personal realms of individuals and society, capturing all whispers and penetrating deeply thanks to information technologies. This research focuses on understanding how posts on social media influence political identities and how this influence influences voting behavior. The study was designed within the framework of synopticon, and one of the surveillance concepts aimed to examine potential changes in the attitudes and behaviors of minority groups through the observation of majority groups. It emphasizes how the majority perceives political identities and how this perception influences society's attitudes and behaviors. The study

aims to understand how posts on digital platforms contribute to forming political identities, how these identities are perceived, and how this perception might affect society's general attitudes and behaviors. The study examines the effects of interactions and surveillance dynamics between minority and majority groups on political identity formation and voter behavior. Mainstream media exposure to ideologically similar channels and the structure of evolving social media algorithms creates "Echo Chambers" that present individuals with similar ideas and limit exposure to different perspectives. As a result, social media channels feed political audiences with similar ideologies and make it difficult to reach other audiences with different doctrines. Based on research data, shifting the majority to the observer position increases their susceptibility to being influenced by what they observe rather than increasing their influence.

Etik Beyanı: Bu araştırmanın etik kurul onayı T.C. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulu'nun 03.01.2024 tarih 2024/01-09 karar no ile alınmıştır.

Yazar Katkıları: 1. Yazarın katkı oranı %50, 2. Yazarın katkı oranı %50'dir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

Kaynakça

- 7 Sins of Surveillance Society. (2023, 1 Şubat). Erişim adresi: <https://web.archive.org/web/20150316135733/https://en.panoptykon.org/idea>
- Abdullah, F., & Jalal, A. (2023). Semantic segmentation based crowd tracking and anomaly detection via neuro-fuzzy classifier in smart surveillance system. *Arabian Journal for Science and Engineering*, 48(2), 2173–2190. doi:10.1007/s13369-022-07397-6
- Ak, H. (2013). Büyük Birader ve gözetim devleti. M. Balcı (Ed.), *Genç hukukçular hukuk okumaları birikimler 4* (s. 381–389) içinde. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Ankaralığıl, N. (2022). Süperpanoptikon, sinoptikon, gözetim toplumu ve dikizleme kültürü bağlamında reality showlar: Hayatta kalma televizyon programları üzerine bir çalışma. *İKSAD Journal*, 8(31), 18–35.
- Badenhoop, E. (2021). The fallacy of perfect regulatory controls: Lessons from database surveillance of migration in West Germany from the 1950s to the 1970s. *Regulation and Governance*, 15(3), 952–968.
- Barlas, N. (2018, Kasım 20). Denetim altında tutulan insan ve Panoptikon teorisi. Erişim adresi: <https://wannart.com/icerik/8684-denetim-altinda-tutulan-insan-ve-panoptikon-teorisi>
- Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme: Toplumsal sonuçları* (E. B. Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z., & Lyon, D. (2013). *Akışkan gözetim* (T. Bora, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bentham, J. (2008). Panoptikon ya da gözetim evi. B. Çoban & Z. Özarslan (Ed.), *Panoptikon: Gözün iktidarı* (s. 9–75) içinde. İstanbul: Su Yayınları.

- Bozkurt, V. (2000). Gözetim toplumu ve internet: Özel yaşamın sonu mu?. *Birikim Dergisi*, 136, 69–74.
- Brian, M. (1998). *Information liberation: Challenging the corruptions of information power*. London: Freedom Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Couch, D., Thomas, S. L., Lewis, S., Blood, R. W., & Komesaroff, P. (2015). Obese adults' perceptions of news reporting on obesity: The panopticon and synopticon at work. *Sage Journals*, 5(4), 1–14. doi:10.1177/215824401561252
- Çaycı, A. E., & Çaycı, B. (2016). Dijital iletişim çağında teknolojinin açığa çıkardıkları: Gözetim ve mahremiyet. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(2), 157–169.
- Değirmenci, S. D. (2022). COVID-19 pandemisiyle zorunlu esnek çalışma ve teknoloji eliyle denetim. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(4), 1140–1151.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (1983). *Anti-Oedipus: Capitalism and schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Demirci, E., & Türk, G. D. (2016). Sanal dünyada dönüşen mahremiyet algısı: Instagram örneği. *1st International Academic Research Congress* (s. 518–525) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, A. (2017). Panopticon ve synopticon geriliminde özgürlük paradoksu. *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 28, 55–65.
- Foucault, M. (2000). *Büyük kapatılma* (I. Ergüden & F. Keskin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve iktidar* (I. Ergüden & O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Galič, M., Timan, T., & Koops, B. J. (2017). Bentham, Deleuze and beyond: An overview of surveillance theories from the panopticon to participation. *Philosophy and Technology*, 30(1), 9–37.
- Ganascia, J. G. (2010). The generalized sousveillance society. *Social Science Information*, 49(3), 489–507. doi:10.1177/0539018410371027
- Giddens, A. (2008). *Ulus, devlet ve şiddet* (C. Atay, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Güven, S. K. (2016). Gözetimin toplumsal meşruiyeti. B. Çoban & B. Ataman (Ed.), *Gözetim toplumu: Panoptikon parçalar* (s. 15–32) içinde. İstanbul: Ege Basım.
- Haggerty, K., & Ericson, R. (2003). The surveillant assemblage. *The British Journal of Sociology*, 51(4), 605–622. doi:10.1080/00071310020015280
- Kalaman, S. (2019). Yeni medya ve dijital gözetim: Türkiye'deki sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(2), 575–594.

- Karakehya, H. (2016). Neden gözetleniyoruz? *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(3), 187–200.
- Kavut, S. (2023). Dijital dönüşüm çağında gözetimin elektronikleşmesi: Panoptikon'dan Süperpanoptikon'a gözetim toplumu. *Communicata*, 25, 22–27.
- Lyon, D. (2006). Synopticon, and scopophilia: Watching and being watched. *New Politics of Surveillance and Visibility*, 9(11), 35–54.
- Marx, G. T. (1985). The surveillance society: The threat of 1984-style techniques. *The Futurist*, 6, 6–21.
- Mathiesen, T. (2017). The viewer society. D. Wilson & C. Norris (Ed.), *Surveillance, crime and social control* (s. 41–60) içinde. London: Routledge. doi:10.4324/9781315242002
- Okmeydan, S. B. (2017). Postmodern kültürde gözetim toplumunun dönüşümü: 'Panoptikon'dan 'Sinoptikon' ve 'Omniptikon'a. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 8(30), 45–69.
- Özdemir, Ş. (2020). Post-panoptikon çağı: Gözetimin dijitalleşmesi ve çevrimiçi kimliğin gizliliği üzerine bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 81–108.
- Öztürk, S. (2013). Filmlerle görünürlüğün dönüşümü: Panoptikon, Süperpanoptikon, Sinoptikon. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 36, 132–151.
- Pimenta, D. E. (2010). *Low power society: Continuous hyperconsumption*. UK: Philosophy.
- Poster, M. (1990). *The mode of information: Poststructuralism and social context*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rosen, J. (2004). *The naked crowd: Reclaiming security and freedom in an anxious age*. USA: Random House.
- Sağlam, Y. (2021). *Gözetim kapitalizmi bağlamında sosyal medya ve yabancılaşma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sucu, İ. (2011). Gözetim toplumunun karşı ütopya yüzü: İktidar güçleri ve ötekiler. *Atatürk İletişim Dergisi*, 2, 127–128.
- Temiztürk, H., & Taner, E. (2015). Gözetleyen iktidardan gözetlenen iktidara: Yeni iletişim teknolojilerinin güç paylaşımına etkisi. *Atatürk İletişim Dergisi*, 9, 35–54.
- Tokgöz, C. (2011). *Bilişim çağında toplumsal denetim aracı olarak gözetim olgusu ve yeni iletişim ortamlarında bireyin gözetim farkındalığı üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Wood, S. (2016). Police body cameras: Emotional mediation and the economies of visibility. S. Y. Tettegah & S. Noble (Ed.), *Emotions, technology, and design* (s. 227–239) içinde. Academic Press. doi:10.1016/B978-0-12-801872-9.00011-9